नेपाल राजपत्र

नेपाल सरकारद्वारा प्रकाशित

खण्ड ७४) काठमाडौं, भाद्र १३ गते, २०८१ साल (अतिरिक्ताङ्क २५

भाग २

नेपाल सरकार

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय

नेपालको संविधान बमोजिम सङ्घीय संसदले बनाएको तल लेखिए बमोजिमको ऐन सर्वसाधारणको जानकारीको लागि प्रकाशन गरिएको छ।

संवत् २०८१ सालको ऐन नं. ०९

<u>बेपत्ता पारिएका व्यक्तिको छानबिन, सत्य निरुपण तथा मेलमिलाप आयोग ऐन, २०७१ लाई संशोधन गर्न बनेको ऐन</u>

<u>प्रस्तावना</u>: बेपत्ता पारिएका व्यक्तिको छानबिन, सत्य निरुपण तथा मेलमिलाप आयोग ऐन, २०७१ लाई संशोधन गर्न वाञ्छनीय भएकाले,

सङ्घीय संसदले यो ऐन बनाएको छ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भः** (१) यस ऐनको नाम "बेपत्ता पारिएका व्यक्तिको छानबिन, सत्य निरुपण तथा मेलमिलाप आयोग (तेस्रो संशोधन) ऐन, २०८१" रहेको छ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ।

२. **बेपत्ता पारिएका व्यक्तिको छानबिन, सत्य निरुपण तथा मेलमिलाप आयोग ऐन, २०७१ को दफा २ मा संशोधन** : बेपत्ता पारिएका व्यक्तिको छानबिन, सत्य निरुपण तथा मेलमिलाप आयोग ऐन, २०७१ (यस पछि "मूल ऐन" भनिएको) को दफा २ को,-

(१) खण्ड (छ) मा रहेका "मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन" भन्ने शब्दहरुको सट्टा "मानव अधिकारको उल्लङ्घन वा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन" भन्ने शब्दहरु राखिएका छन्।

(२) खण्ड (ज) मा रहेका "मृत्यु भएको" भन्ने शब्दहरु पछि "वा बेपत्ता पारिएको" भन्ने शब्दहरु राखी सोही खण्डको ठाउँ ठाउँमा रहेका "मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनको" भन्ने शब्दहरुको सट्टा "मानव अधिकारको उल्लङ्घन वा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनको" भन्ने शब्दहरु राखिएका छन्।

(३) खण्ड (झ) को सट्टा देहायको खण्ड (झ) राखिएको छः-

"(झ) "मन्त्रालय" भन्नाले नेपाल सरकारको कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय सम्झनु पर्छ।"

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(४) खण्ड (ञ) को सट्टा देहायको खण्ड (ञ) राखिएको छः-

"(ञ) "मानव अधिकारको उल्लङ्घन" भन्नाले सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा निःशस्त्र व्यक्ति वा जनसमुदाय विरुद्ध लक्षित गरी वा योजनावद्ध रुपमा सशस्त्र द्वन्द्वका पक्षबाट मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन बाहेकका प्रचलित नेपाल कानून, अन्तर्राष्ट्रिय मानव अधिकार वा मानवीय कानून विपरीत गरिएको अन्य जुनसुकै कार्य सम्झनु पर्छ।"

(५) खण्ड (ञ) पछि देहायको खण्ड (ञ१) थपिएको छः-

"(ञ१) "मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन" भन्नाले सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा द्वन्द्वरत पक्षले गरेको देहायको कार्य सम्झनु पर्छः-

(१) जबर्जस्ती करणी वा गम्भीर यौनजन्य हिंसा,

(२) निःशस्त्र व्यक्ति वा जनसमुदाय विरुद्ध लक्षित गरी वा योजनावद्ध रुपमा सशस्त्र द्वन्द्वका पक्षबाट गरेको देहायका कार्यः-

(क) नियतपूर्वक वा स्वेच्छाचारीरुपमा गरिएको हत्या (आर्बीट्ररी किलिङ्ग),

(ख) व्यक्ति बेपत्ता पार्ने कार्य, वा

<u>स्पष्टीकरणः</u> यस खण्डको प्रयोजनको लागि "व्यक्ति बेपत्ता

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

पार्ने कार्य" भन्नाले सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा सशस्त्र द्वन्द्वका पक्षबाट बेपत्ता पारी फेला नपरेको व्यक्ति सम्झनु पर्छ।

(ग) अमानवीय वा क्रुर यातना।

(६) खण्ड (ट) झिकिएको छ।

(७) खण्ड (ठ) पछि देहायको खण्ड (ठ१) थपिएको छः-

"(ठ१) "विशेष अदालत" भन्नाले दफा २९क. बमोजिमको विशेष अदालत सम्झनु पर्छ।"

३. **<u>मूल ऐनको दफा ३ मा संशोधन</u>**ः मूल ऐनको दफा ३ को,-

(१) उपदफा (१) मा रहेका "मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन" भन्ने शब्दहरुको सट्टा "मानव अधिकारको उल्लङ्घन तथा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन" भन्ने शब्दहरु राखी सोही उपदफामा रहेका "त्यस्तो घटनासँग सम्बन्धित गम्भीर अपराधमा" भन्ने शब्दहरुको सट्टा "मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनमा" भन्ने शब्दहरु राखिएका छन्।

(२) उपदफा (५) को सट्टा देहायको उपदफा (५) राखिएको छः-

"(५) उपदफा (३) बमोजिमको सिफारिस समितिले अध्यक्ष तथा सदस्यको नाम सिफारिस गर्नु अघि देहाय बमोजिम प्रकृया अवलम्बन गर्नु पर्नेछः-

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(क) आयोगमा नियुक्तिको लागि योग्य व्यक्तिहरुको संक्षिप्त सूची तयार गरी सार्वजनिक प्रतिक्रियाको लागि प्रकाशन गर्ने,

(ख) खण्ड (क) बमोजिमको सूचीमा परेका व्यक्तिहरुको पृष्ठभूमि तथा निजको सम्बन्धमा प्राप्त प्रतिक्रिया समेतको आधारमा उपयुक्त देखिएका व्यक्तिलाई आयोगको अध्यक्ष र सदस्यको पदमा नियुक्तिको लागि सिफारिस गर्ने।"

(३) उपदफा (५) पछि देहायका उपदफा (६) र (७) थपिएका छन्ः-

"(६) छनौट सम्बन्धी अन्य व्यवस्था समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ।

(७) सिफारिस समिति गठन भएको बढीमा दुई महिनाभित्र अध्यक्ष तथा सदस्यको नाम सिफारिस गरी सक्नु पर्नेछ।"

४. **<u>मूल ऐनको दफा ६ मा संशोधनः</u>** मूल ऐनको दफा ६ को सट्टा देहायको दफा ६ राखिएको छः-

"६. **<u>पदावधिः</u>** (१) यो दफा प्रारम्भ भए पछि नियुक्त हुने अध्यक्ष तथा सदस्यको पदावधि दफा ३८ को अधीनमा रही नियुक्ति भएको मितिले चार वर्षको हुनेछ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सोही उपदफामा उल्लिखित अवधिभित्र आयोगबाट शान्ति प्रकृयाको काम सम्पन्न हुन नसकेमा नेपाल सरकारले कार्य प्रगतिको आधारमा काम सम्पन्न गर्न लाग्ने समयको आँकलन गरी अध्यक्ष तथा सदस्यको पदावधि थप गर्न सक्नेछ।

(३) उपदफा (१) वा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि आयोगले कार्यावधि समाप्त हुनु भन्दा अगावै शान्ति प्रकृयाको काम सम्पन्न भएको घोषणा गरेमा सोही मितिदेखि अध्यक्ष तथा सदस्यको पदावधि समाप्त भएको मानिनेछ।

(४) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि अध्यक्ष वा सदस्यमा कार्यक्षमताको अभाव भएमा वा निजले पद अनुकूलको आचरण नगरेमा सोको छानबिन गर्न नेपाल सरकारले पूर्व प्रधानन्यायाधीशको संयोजकत्वमा तीन सदस्यीय एक छानबिन समिति गठन गर्नेछ।

(५) उपदफा (४) बमोजिमको छानबिन समितिले छानबिन गरी त्यस्तो अध्यक्ष वा सदस्यलाई पदबाट हटाउन सिफारिस गरेमा नेपाल सरकारले त्यस्तो अध्यक्ष वा सदस्यलाई पदबाट हटाउनेछ।

तर पदबाट हटाउनु अघि त्यस्तो अध्यक्ष वा सदस्यलाई सफाई पेश गर्ने मौका दिनु पर्नेछ।

(६) यस दफा बमोजिमको छानबिन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।"

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

५. **मूल ऐनको दफा ७ मा संशोधनः** मूल ऐनको दफा ७ को उपदफा (१) को,-

(१) खण्ड (ख१) को सट्टा देहायको खण्ड (ख१) राखिएको छः-

"(ख१) दफा ६ को उपदफा (१) बमोजिम पदावधि समाप्त भएमा,"

(२) खण्ड (ग) मा रहेका "दफा ६ को उपदफा (२) बमोजिम निज आफू बहाल रहेको" भन्ने शब्दहरुको सट्टा "दफा ६ को उपदफा (५) बमोजिम" भन्ने शब्दहरु राखिएका छन्।

६. **मूल ऐनको दफा ११ मा संशोधनः** मूल ऐनको दफा ११ को उपदफा (१) पछि देहायको उपदफा (१क) थपिएको छः-

"(१क) आयोगमा कार्यरत कर्मचारीलाई नेपाल सरकारले अन्य कार्यालयमा सरुवा गर्दा आयोगको सहमति लिनु पर्नेछ।"

७. **मूल ऐनको दफा १३ मा संशोधनः** मूल ऐनको दफा १३ को,-

(१) उपदफा (१) को खण्ड (क) पछि देहायका खण्ड (क१), (क२), (क३) र (क४) थपिएका छन् :-

"(क१) मानव अधिकारको उल्लङ्घन तथा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनको प्रवृत्ति, प्रकृति, गम्भीरता तथा सशस्त्र द्वन्द्वका क्रममा द्वन्द्वका पक्षहरुले गरेका कार्यको विश्लेषण गर्ने,

(क२) मानव अधिकारको उल्लङ्घन तथा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनको

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

बारेमा अन्वेषणको प्रकृया निर्धारण गरी सत्य अन्वेषण गर्ने,

(क३) सशस्त्र द्वन्द्वका अन्तर्निहित कारणहरूको पहिचान गरी भविष्यमा मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनका घटना हुन नदिने सुनिश्चितताको लागि गरिनु पर्ने नीतिगत, कानूनी तथा संस्थागत सुधारको सम्बन्धमा सिफारिस गर्ने,

(क४) मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनको घटनामा संलग्न व्यक्तिलाई परीक्षण (भेटिङ्) का लागि सिफारिस गर्ने,"

(२) उपदफा (६) पछि देहायका उपदफा (६क) र (६ख) थपिएका छन्:-

"(६क) उपदफा (६) को प्रयोजनको लागि दफा ३ बमोजिम अध्यक्ष तथा सदस्यको पदमा नियुक्ति भए पछि आयोगले सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा जबर्जस्ती करणी वा गम्भीर यौनजन्य हिंसामा परेका पीडित वा निजको तर्फबाट उजुरी दिन छुट भएको भए आयोगमा उजुरी दिन एक पटकको लागि तीन महिनाको म्याद दिई सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गरी आयोगले उजुरी माग गर्नेछ।

(६ख) यो ऐन र यस ऐन अन्तर्गत बनेको नियमावलीमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यो दफा प्रारम्भ हुनु अघि आयोगले उजुरी माग गरेको

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अवधिभित्र काबु बाहिरको परिस्थिति परी उजुरी दिन नपाएको पीडितले त्यस्तो उजुरी दिन नसकेको आधार र कारण खोली दफा ३ बमोजिम अध्यक्ष तथा सदस्यको नियुक्ति भएको मितिले तीन महिनाभित्र आयोग समक्ष उजुरी दिन सक्नेछ। त्यसरी दिएको उजुरीमा उल्लिखित आधार र कारण मनासिब देखिएमा आयोगले उपदफा (६) बमोजिम छानबिन गर्नेछ।"

(३) उपदफा (७) पछि देहायका उपदफा (७क), (७ख) र (७ग) थपिएका छन्:-

"(७क) सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा मानव अधिकारको उल्लङ्घन तथा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनका घटनाको उजुरी राष्ट्रिय मानव अधिकार आयोग वा राष्ट्रिय महिला आयोग लगायतका विभिन्न निकायमा दर्ता भई त्यस्ता आयोग वा निकायमा विचाराधीन रहेको पीडितको निवेदन वा अन्य कुनै स्रोतबाट आयोगलाई जानकारी हुन आएमा आयोगले त्यस्ता उजुरी छानबिन गर्ने प्रयोजनका लागि त्यस्ता उजुरी र सोसँग सम्बन्धित विवरण सम्बन्धित आयोग वा निकायसँग माग गर्न सक्नेछ।

(७ख) उपदफा (७क) बमोजिम माग भई आएमा त्यस्ता आयोग वा निकायले उजुरी र सोसँग सम्बन्धित विवरण आयोगलाई पठाउनु पर्नेछ।

(७ग) आयोगको पहुँच पीडित समक्ष प्रभावकारी रुपमा पुर्‍याउन आयोगले आवश्यकता

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

अनुसार प्रदेश र जिल्ला वा स्थानीय तहमा कार्यालय वा संयन्त्र स्थापना गर्न सक्नेछ।"

(४) ठाउँ ठाउँमा रहेका "मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन" भन्ने शब्दहरुको सट्टा "मानव अधिकारको उल्लङ्घन तथा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन" भन्ने शब्दहरु राखिएका छन्।

८. **मूल ऐनको दफा १८ मा संशोधनः** मूल ऐनको दफा १८ को उपदफा (१) मा रहेका "मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन" भन्ने शब्दहरुको सट्टा "मानव अधिकारको उल्लङ्घन तथा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन" भन्ने शब्दहरु राखिएका छन्।

९. **मूल ऐनको दफा १९ मा संशोधनः** मूल ऐनको दफा १९ को उपदफा (१) को सट्टा देहायको उपदफा (१) राखिएको छः-

"(१) आयोगले आफ्नो कार्य सम्पादन गर्दा पीडित केन्द्रित, लैङ्गिकमैत्री तथा अपाङ्गमैत्री हुने गरी पारदर्शीरुपमा गर्नु पर्नेछ।"

१०. **मूल ऐनको दफा २२ मा संशोधन**: मूल ऐनको दफा २२ को,-

(१) उपदफा (१) को सट्टा देहायको उपदफा (१) राखिएको छः-

"(१) पीडक वा पीडितले आयोग समक्ष मेलमिलापका लागि निवेदन दिएमा आयोगले पीडितको स्वतन्त्र सहमतिमा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन बाहेकका मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनाका पीडक र पीडितबिच एक आपसमा मेलमिलाप गराउन सक्नेछ।"

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(२) उपदफा (६) को सट्टा देहायको उपदफा (६) राखिएको छः-

"(६) यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनाको कारबाही वा मुद्दा जुनसुकै चरणमा रहेको भए तापनि पीडितको स्वतन्त्र सहमतिमा मेलमिलाप गराउन सकिनेछ।"

११. **मूल ऐनमा दफा २२क.थप**: मूल ऐनको दफा २२ पछि देहायको दफा २२क. थपिएकोछः-

"२२क. **परिपूरणको अधिकारः** (१) पीडितलाई यस ऐन बमोजिमको परिपूरण प्राप्त गर्ने अधिकार हुनेछ।

(२) देहायको कुनै अवस्थाले परिपूरण प्राप्त गर्ने पीडितको अधिकारमा प्रतिकूल असर पारेको मानिने छैनः-

(क) पीडकको पहिचान नभएको,

(ख) पीडित र पीडकबिच मेलमिलाप भएको वा नभएको,

(ग) पीडकलाई क्षमादान दिन वा मुद्दा चलाउन सिफारिस भएको वा नभएको।

(३) सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा सशस्त्र द्वन्द्वबाट प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपमा प्रभावित दफा २५क. मा उल्लिखित व्यक्ति वा निजको

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

मुद्रण विभाग

परिवारका सदस्यलाई समेत यस ऐन बमोजिमको परिपूरणको अधिकार हुनेछ।"

१२. **मूल ऐनको दफा २३ मा संशोधनः** मूल ऐनको दफा २३ को,-

(१) उपदफा (१) को सट्टा देहायको उपदफा (१) राखिएको छः-

"(१) यस ऐन बमोजिम प्रारम्भिक छानबिन गरिसकेपछि आयोगले यथाशीघ्र पीडितलाई मनोसामाजिक परामर्श, अन्तरिम राहत, राहत तथा क्षतिपूर्ति प्रदान गर्न, पुनर्स्थापना गर्न वा अन्य उपयुक्त व्यवस्था गर्न नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्नेछ। त्यसरी पीडितलाई निजको सम्पत्तिको क्षतिबापत क्षतिपूर्तिको रकम सिफारिस गर्दा त्यस्तो सम्पत्ति क्षति हुँदाका बखतको सम्पत्तिको मूल्य र पीडितले क्षतिपूर्ति प्राप्त गर्न लागेको समयावधि र प्रचलित बजार मूल्यलाई समेत आधार लिनुपर्नेछ।"

(२) उपदफा (१) पछि देहायको उपदफा (१क) र (१ख) थपिएको छन्ः-

"(१क) उपदफा (१) बमोजिम परिपूरणको लागि सिफारिस गर्दा पीडितले यस ऐन बमोजिमको परिपूरण प्राप्त गरे नगरेको यकिन गरी सोको आधारमा सिफारिस गर्नु पर्नेछ।

(१ख) उपदफा (१) बमोजिम अन्तरिम राहतको सिफारिस गर्दा जबर्जस्ती करणी, यौनजन्य हिंसा

मुद्रण विभाग

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

वा यातना पीडितलाई प्राथमिकता दिई सिफारिस गर्नु पर्नेछ।"

(३) उपदफा (२) पछि देहायका उपदफा (२क) र (२ख) थपिएका छन्ः-

"(२क) आयोगले पीडित र निजमा आश्रित निजको परिवारको सदस्य तथा सशस्त्र द्वन्द्वबाट प्रभावित क्षेत्रका पीडितलाई लक्षित गरी आवश्यकता अनुसार सामुदायिक परिपूरणका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न गराउन नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्नेछ।

(२ख) उपदफा (१), (२) वा (२क) बमोजिम आयोगले परिपूरणको लागि गरेको सिफारिसमा चित्त नबुझेमा पीडितले त्यसको आधार र कारण खोली विशेष अदालतमा निवेदन दिन सक्नेछ। पीडितले दिएको निवेदनमा उल्लिखित आधार र कारण मनासिव देखिएमा विशेष अदालतले उपयुक्त आदेश दिन सक्नेछ।"

(४) उपदफा (४) र (६) मा रहेका "उपदफा (१) वा (२) बमोजिम" भन्ने शब्दहरूको सट्टा "यस दफा बमोजिम" भन्ने शब्दहरू राखिएका छन्।

(५) उपदफा (५) झिकिएकोछ।

(६) उपदफा (६) पछि देहायका उपदफा (७) र (८) थपिएका छन्ः-

"(७) यस दफा बमोजिम परिपूरण उपलब्ध गराउँदा आवश्यकता अनुसार प्रदेश सरकार, स्थानीय

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

तह, सामुदायिक संस्था, पीडितले गठन गरेका सङ्घ संस्था तथा निजी क्षेत्रसँग समेत सहकार्य गर्न सकिनेछ।

(८) यस दफा बमोजिम परिपूरणको लागि सिफारिस गर्दा आयोगले पीडित तथा निजको परिवारको सदस्यको सम्मान, मर्यादा तथा लैङ्गिक संवेदनशीलता समेतलाई विचार पुऱ्याउनु पर्नेछ।"

१३. **मूल ऐनमा दफा २३क. थप**: मूल ऐनको दफा २३ पछि देहायको दफा २३क. थपिएको छः-

"२३क. **कोष रहने** : (१) यस ऐन बमोजिम बेपत्ता पारिएका व्यक्तिको छानबिन, सत्य निरुपण तथा मेलमिलाप सम्बन्धी कार्यको लागि एक कोष रहनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कोषमा देहायको रकम रहनेछ :-

(क) नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहबाट प्राप्त रकम,

(ख) सशस्त्र द्वन्द्वका पक्षबाट प्राप्त रकम,

(ग) कुनै स्वदेशी व्यक्ति वा सङ्घ संस्थाबाट प्राप्त रकम,

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(घ) विदेशी सरकार वा संस्था वा अन्तर्राष्ट्रिय संस्थाबाट प्राप्त रकम।

(३) उपदफा (२) को खण्ड (घ) बमोजिमको रकम प्राप्त गर्नु अघि नेपाल सरकारको अर्थ मन्त्रालयको स्वीकृति लिनु पर्नेछ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको रकम आयोगको छानबिन, राहत, परिपूरण तथा यस ऐन बमोजिमको उद्देश्य पूरा गर्न आवश्यक पर्ने कार्यमा उपयोग गरिनेछ।

(५) उपदफा (४) बमोजिमका कार्यहरुमध्ये आयोगबाट सम्पादन हुने कार्यका लागि आवश्यक पर्ने रकम आयोगको मागको आधारमा मन्त्रालयले कोषबाट रकम निकासा दिनेछ।

(६) उपदफा (१) बमोजिमको कोष सञ्चालन सम्बन्धमा नीतिगत मार्गदर्शन गर्न नेपाल सरकारको कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रीको संयोजकत्वमा तोकिए बमोजिमका बढीमा सात सदस्य रहेको एक कोष सञ्चालन निर्देशक समिति रहनेछ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(७) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको सचिवालय मन्त्रालयमा रहनेछ।

(८) उपदफा (१) बमोजिमको कोषको सञ्चालन सम्बन्धी अन्य व्यवस्था तोकिए बमोजिम हुनेछ।"

१४. **मूल ऐनको दफा २५ मा संशोधनः** मूल ऐनको दफा २५ को,-

(१) उपदफा (१) र (२) को सट्टा देहायका उपदफा (१) र (२) राखिएका छन्:-

"(१) आयोगले दफा २२ बमोजिम मेलमिलाप हुन नसकेको वा दफा २६ बमोजिम क्षमादानको सिफारिसमा नपरेको मानव अधिकार उल्लङ्घनका घटनामा संलग्न व्यक्तिका सम्बन्धमा नेपाल सरकार वादी हुने मुद्दाको हकमा महान्यायाधिवक्ता समक्ष लेखी पठाउनु पर्नेछ र मानव अधिकार उल्लङ्घनका अन्य घटनाको सम्बन्धमा सम्बन्धित पीडित वा निजको हकवालालाई जानकारी दिनु पर्नेछ।

(२) मानव अधिकारको उल्लङ्घनको घटना र मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनको घटनामा संलग्न भएकोमा मानव अधिकार उल्लङ्घनको घटनामा मेलमिलाप भएको वा क्षमादानको लागि सिफारिसमा परेको कारणबाट मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनको घटनामा संलग्न पीडकलाई कानून बमोजिम कारबाहीका

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

लागि महान्यायाधिवक्ता समक्ष सिफारिस गर्न बाधा पर्ने छैन।"

(२) उपदफा (३) झिकिएको छ।

(३) उपदफा (४) मा रहेका "मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन" भन्ने शब्दहरूको सट्टा "मानव अधिकारको उल्लङ्घन" भन्ने शब्दहरु राखिएका छन्।

१५. **<u>मूल ऐनमा दफा २५क. थप:</u>** मूल ऐनको दफा २५ पछि देहायको दफा २५क. थपिएको छः-

"२५क. **<u>नीतिगत सिफारिस गर्ने:</u>** (१) आयोगले देहायका विषयमा नीतिगत व्यवस्थाका लागि नेपाल सरकार समक्ष सिफारिस गर्नेछः-

(क) सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा भएको कुनै घटनामा परी मृत्यु भएका, घाईते तथा अपाङ्गता भएका सुरक्षाकर्मी वा निजका परिवारका सदस्यलाई निजहरुले गरेको योगदानको कदर र सम्मानका लागि आवश्यक राहत तथा सहयोग सहितको परिपूरण प्रदान गर्न,

(ख) सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा भएको कुनै घटनामा परी मृत्यु भएका, घाईते तथा अपाङ्गता भएका व्यक्ति वा निजका परिवारका सदस्य र बहिर्गमित व्यक्तिलाई आवश्यक राहत तथा सहयोग सहितको परिपूरण प्रदान गर्न,

<u>स्पष्टीकरण:</u> यस दफाको प्रयोजनको लागि "बहिर्गमित व्यक्ति" भन्नाले नेपाल सरकार र नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी) बिच भएको

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

हतियार र सेना व्यवस्थापनको अनुगमन सम्झौता, २०६३ बमोजिम रितपूर्वक दर्ता हुन नसकेका व्यक्ति सम्झनु पर्छ।

(ग) सशस्त्र द्वन्द्वको समयमा विच्छ्याइएका बारुदी सुरुङ (ल्याण्ड माइन), राखिएका विष्फोटक पदार्थको सशस्त्र द्वन्द्वको अवधिमा वा सो अवधि पश्चात विष्फोटनमा परी मृत्यु भएका, घाईते तथा अपाङ्गता भएका व्यक्ति वा निजका परिवारका सदस्यलाई आवश्यक राहत तथा सहयोग सहितको परिपूरण प्रदान गर्न।

(२) उपदफा (१) को खण्ड (ख) बमोजिम बहिर्गमित व्यक्तिलाई राहत तथा सहयोग सहितको परिपूरण प्रदान गर्न सिफारिस गर्दा यो दफा प्रारम्भ हुँदाका बखतसम्म नेपाल सरकारबाट कुनै राहत, सुविधा वा सहुलियत प्राप्त नगरेको बहिर्गमित व्यक्तिलाई प्रदान गर्न सिफारिस गर्नु पर्नेछ।"

१६. **<u>मूल ऐनको दफा २६ मा संशोधन</u>**: मूल ऐनको दफा २६ को,-

(१) दफा २६ को उपदफा (१) मा रहेका "दफा २५ मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि" भन्ने शब्दहरु झिकिएका छन्।

(२) उपदफा (२) को सट्टा देहायको उपदफा (२) राखिएको छः-

"(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि मानव अधिकारको गम्भीर

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

उल्लङ्घनमा संलग्न व्यक्तिलाई आयोगले क्षमादानको लागि सिफारिस गर्ने छैन।"

(३) उपदफा (४) को खण्ड (क) मा रहेका "मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन" भन्ने शब्दहरुको सट्टा "मानव अधिकार उल्लङ्घन" भन्ने शब्दहरु राखिएका छन्।

(४) उपदफा (५) को सट्टा देहायको उपदफा (५) राखिएको छ :-

"(५) उपदफा (३) बमोजिम क्षमादानको लागि कुनै निवेदन पर्न आएमा आयोगले सो सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गर्नेछ।"

(५) उपदफा (५) पछि देहायको उपदफा (५क) थपिएको छ :-

"(५क) उपदफा (५) बमोजिम जाँचबुझ गर्दा पीडितलाई भएको क्षति तथा सो सम्बन्धमा पीडकले आयोग समक्ष व्यक्त गरेको भनाइ समेतको आधारमा पीडितको स्वतन्त्र सहमतिमा क्षमादानको लागि आयोगले सिफारिस गर्नेछ।"

(६) उपदफा (६) को सट्टा देहायको उपदफा (६) राखिएको छः-

"(६) कुनै पीडक मानव अधिकार उल्लङ्घन तथा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन सम्बन्धी

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

घटनामा संलग्न भएको छानबिनबाट देखिएमा र त्यस्तो पीडकलाई यस दफा बमोजिम मानव अधिकार उल्लङ्घनमा मात्र क्षमादान गर्न सकिने भएमा आयोगले पीडकलाई सो उल्लङ्घनमा मात्र क्षमादानको लागि सिफारिस गर्न सक्नेछ।"

(७) उपदफा (७) पछि देहायको उपदफा (७क) थपिएको छः-

"(७क) उपदफा (७) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कुनै पीडकले आर्थिक विपन्नताको कारण पीडितलाई क्षतिपूर्ति दिन नसक्ने देखिएमा आयोगले पीडितले पाउने क्षतिपूर्ति रकम उपलब्ध गराउन नेपाल सरकारलाई सिफारिस गर्नेछ। आयोगबाट सिफारिस प्राप्त भएको मितिले तीन महिनाभित्र नेपाल सरकारले पीडितलाई त्यस्तो क्षतिपूर्ति रकम उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।"

(८) उपदफा (९) झिकिएको छ।

१७. **<u>मूल ऐनको दफा २७ मा संशोधन</u>**: मूल ऐनको दफा २७ को उपदफा (१) को खण्ड (ङ) पछि देहायको खण्ड (ङ१) थपिएको छः-

"(ङ१) दफा २९ बमोजिम मुद्दा दायर गर्न सिफारिस गरेको विवरण,"

१८. **<u>मूल ऐनको दफा २८ मा संशोधन</u>**: मूल ऐनको दफा २८ को उपदफा (२) को खण्ड (ख) झिकिएको छ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

१९. **मूल ऐनको दफा २९ मा संशोधन**: मूल ऐनको दफा २९ को सट्टा देहायको दफा २९ राखिएको छ :-

"२९. **मुद्दा दायर सम्बन्धी व्यवस्था** : (१) आयोगले यस ऐन बमोजिम मुद्दा चलाउनु पर्ने देखिएका व्यक्ति उपर मुद्दा चलाउन घटना हुँदाको परिस्थिति, कारण, छानबिन प्रतिवेदन र प्रमाण सहित महान्यायाधिवक्ता समक्ष सिफारिस गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको सिफारिस गर्दा मुद्दा चलाउनु पर्ने व्यक्तिको सम्बन्धमा देहायको अवस्था विद्यमान भए सो समेत खुलाउनु पर्नेछ :-

(क) आयोग समक्ष आफूलाई लागेको आरोपको सम्बन्धमा थाहा भएसम्मको सत्य तथ्य विवरण निजले प्रकट गरे नगरेको,

(ख) आयोगलाई छानबिन तथा प्रमाण सङ्कलनमा सहयोग गरे नगरेको,

(ग) त्यस्तो कार्यमा संलग्न भएकोमा पश्चाताप गरे नगरेको,

(घ) पीडितसँग क्षमायाचना गरे नगरेको,

(ङ) भविष्यमा त्यस्तो किसिमको कार्य नगर्ने प्रतिज्ञा गरे नगरेको।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको सिफारिस प्राप्त भएमा महान्यायाधिवक्ता वा निजबाट अधिकारप्राप्त सरकारी वकीलले प्राप्त प्रमाणको आधारमा आयोगबाट सिफारिस प्राप्त भएको मितिले एक वर्षभित्र मुद्दा

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

चलाउने वा नचलाउने सम्बन्धमा आधार र कारण खुलाई निर्णय गर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम मुद्दा चलाउने निर्णय भएमा महान्यायाधिवक्ता वा निजबाट अधिकारप्राप्त सरकारी वकीलले विशेष अदालतमा मुद्दा दायर गर्नु पर्नेछ।

(५) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उपदफा (४) बमोजिम दायर भएको मुद्दा प्रचलित कानून बमोजिमको हदम्यादभित्र दायर भएको मानिनेछ।

(६) यस दफा बमोजिम मुद्दा दायर गर्दा महान्यायाधिवक्ता वा निजबाट अधिकारप्राप्त सरकारी वकीलले उपदफा (२) बमोजिमको अवस्था विद्यमान भएको तथा घटना हुँदाको परिस्थिति, कारण तथा सङ्क्रमणकालीन न्यायको सिद्धान्तलाई ध्यान दिई जबर्जस्ती करणी वा गम्भीर यौनजन्य हिंसाका घटना बाहेकका मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनका अन्य घटना र दफा २५ को उपदफा (१) बमोजिमको मानव अधिकार उल्लङ्घनको घटनामा तत्काल प्रचलित कानून बमोजिमको सजायमा पच्चिस प्रतिशत सजायको माग दाबी लिन सक्नेछ।

(७) सार्वजनिक पद धारण गरेको व्यक्ति उपर यस दफा बमोजिम मुद्दा दायर भई थुना वा न्यायिक हिरासतमा रहेमा त्यस्तो थुना वा न्यायिक हिरासतमा रहुन्जेल निज पदबाट स्वतः निलम्बन भएको मानिनेछ।"

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

२०. **मूल ऐनमा दफा २९क., २९ख., २९ग., २९घ. र २९ङ. थप**:
मूल ऐनको दफा २९ पछि देहायका दफा २९क., २९ख., २९ग., २९घ. र २९ङ. थपिएका छन् :-

"२९क. **विशेष अदालतको गठनः** (१) नेपाल सरकारले नेपाल राजपत्रमा सूचना प्रकाशन गरी सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा घटेका यस ऐन बमोजिम दायर हुने मुद्दाको कारबाही र किनारा गर्न न्याय परिषद्को परामर्शमा तीन सदस्यीय एक विशेष अदालत गठन गर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम गठन भएको विशेष अदालतको अध्यक्ष र सदस्यमा नेपाल सरकारले न्याय परिषद्को परामर्शमा उच्च अदालतका न्यायाधीशहरु मध्येबाट तोक्नेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिम गठन भएको विशेष अदालतको मुकाम काठमाडौं उपत्यकामा रहनेछ।

(४) विशेष अदालतले दफा २९ख. बमोजिम जिल्ला अदालतबाट सरेको मुद्दा भए प्रचलित कानून बमोजिम शुरु मुद्दा हेर्ने अदालतलाई भएको अधिकार र उच्च अदालतबाट सरेको मुद्दा भए प्रचलित कानून बमोजिम पुनरावेदन सुन्ने अदालतलाई भएको अधिकार प्रयोग गर्नेछ।

(५) विशेष अदालतको अधिकारक्षेत्रको प्रयोग तथा कार्यविधि सम्बन्धी अन्य व्यवस्था विशेष अदालत ऐन, २०५९ बमोजिम हुनेछ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

२९ख. **मुद्दा सर्नेः** (१) यो दफा प्रारम्भ हुँदाका बखत जिल्ला अदालत वा उच्च अदालतमा विचाराधीन रहेका सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा भएका मानव अधिकारको उल्लङ्घन तथा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनसँग सम्बन्धित मुद्दा, पुनरावेदन, निवेदन तथा प्रतिवेदन विशेष अदालतमा सार्न महान्यायाधिवक्ताले सम्बन्धित अदालतमा लेखी पठाउनेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम लेखी आएमा सम्बन्धित अदालतले त्यस्तो मुद्दा, पुनरावेदन, निवेदन तथा प्रतिवेदनसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण सक्कल मिसिल एक्काईस दिनभित्र विशेष अदालतमा पठाउनु पर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम सक्कल मिसिल प्राप्त भएको मितिले पन्ध्र दिनभित्र विशेष अदालतले सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा मानव अधिकारको उल्लङ्घन वा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनको घटनासँग सम्बन्धित भए नभएको विषयमा छानबिन गरी राय सहित प्रतिवेदन पेश गर्न सक्कल मिसिल आयोगमा पठाउनु पर्नेछ।

(४) उपदफा (३) बमोजिम सक्कल मिसिल प्राप्त भएमा आयोगले मानव अधिकारको उल्लङ्घन वा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनको घटनासँग सम्बन्धित भए नभएको विषयमा छानबिन गरी यथाशीघ्र सक्कल मिसिल र सो को प्रतिवेदन विशेष अदालतमा पेश गर्नु पर्नेछ।

(५) उपदफा (४) बमोजिम छानबिन गर्दा मानव अधिकार उल्लङ्घनको घटनामा यस ऐन बमोजिम

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

पीडक र पीडित बिच मेलमिलाप गर्न सहमत भएमा वा पीडितले क्षमादान दिन सहमति दिएमा सोही व्यहोरा उल्लेख गरी आयोगले विशेष अदालतमा सक्कल मिसिल सहित प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्नेछ।

(६) उपदफा (५) बमोजिम प्राप्त प्रतिवेदनको आधारमा यस ऐन बमोजिम त्यस्तो घटनामा मेलमिलाप वा क्षमादानको सिफारिस सम्बन्धी कारबाहीका लागि विशेष अदालतले लगत कट्टा गरी त्यस्तो मुद्दासँग सम्बन्धित सक्कल मिसिल आयोगमा पठाउन सक्नेछ।

(७) उपदफा (४) बमोजिमको प्रतिवेदनबाट त्यस्तो कार्य मानव अधिकारको उल्लङ्घन वा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनसँग सम्बन्धित रहेको नदेखिएमा विशेष अदालतले पन्ध्र दिनभित्र सक्कल मिसिल सम्बन्धित अदालतमा फिर्ता पठाउनु पर्नेछ।

२९ग. **निवेदन दिन सक्ने:** (१) विशेष अदालतबाट मुद्दा फैसला नहुँदै प्रतिवादीले आफू उपर लगाइएको अभियोगमा उल्लिखित घटनाको सत्यतथ्य व्यक्त गरी न्यायिक प्रकृयामा सहयोग पुऱ्याउन, मानव अधिकारको उल्लङ्घन गरेकोमा सो को पश्चाताप गरी भविष्यमा त्यस्तो कार्य नगर्ने प्रतिज्ञा गर्न वा पीडितसँग क्षमायाचना गर्नको लागि मौका उपलब्ध गराउन विशेष अदालतमा निवेदन दिन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको निवेदन पर्न आएमा विशेष अदालतले त्यस्तो निवेदन दिने व्यक्तिलाई मनासिब मौका दिनु पर्नेछ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

२९घ. **<u>सजाय सम्बन्धी व्यवस्था</u>**ः (१) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि यस ऐन बमोजिम दायर भएको मानव अधिकार उल्लङ्घन वा मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घनको कार्यमा संलग्न व्यक्तिलाई विशेष अदालतले त्यस्तो घटना हुँदाको परिस्थिति, कारण तथा सङ्क्रमणकालीन न्यायका सिद्धान्तलाई ध्यान दिई सजाय निर्धारण गर्नु पर्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम सजाय निर्धारण गर्दा देहायका विषयलाई समेत विचार गर्नु पर्नेछः-

(क) मुद्दा दायर गर्दा दफा २९ को उपदफा (६) बमोजिम लिएको माग दाबी,

(ख) आफूलाई थाहा भएसम्मको घटनाको सत्य उजागर गरी सत्य तथ्य विवरण आयोग वा विशेष अदालत समक्ष पूर्ण रूपमा प्रकट गरेको,

(ग) त्यस्तो कार्य गरेको वा कार्यमा संलग्न रहेकोमा साबिती भई सो सम्बन्धमा सत्य तथ्य व्यक्त गरी न्यायिक प्रकृयामा सहयोग गरे नगरेको,

(घ) त्यस्तो कार्यमा संलग्न भएकोमा पश्चाताप गरेको,

(ङ) पीडितसँग क्षमायाचना गरेको,

(च) आयोग वा विशेष अदालतले तोकेको रकम क्षतिपूर्तिको रुपमा पीडितलाई

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

उपलब्ध गराएको वा गराउन मञ्जुर गरेको,

(छ) भविष्यमा त्यस्तो कार्य नगर्ने प्रतिज्ञा गरेको।

(३) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि तत्काल प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम गठित कुनै अदालतबाट सशस्त्र द्वन्द्वसँग सम्बन्धित घटनामा मुद्दा दायर भई पहिला नै सजाय भई सकेको रहेछ भने त्यस्तो व्यक्ति उपर सोही विषयमा यस ऐन बमोजिम मुद्दा दायर गरी सजाय गरिने छैन।

२९ङ. **पुनरावेदन दिन सक्नेः** (१) विशेष अदालतको फैसला वा अन्तिम आदेशमा चित्त नबुझ्ने पक्षले त्यस्तो फैसला वा अन्तिम आदेश भएको मितिले पैंतीस दिनभित्र सर्वोच्च अदालतमा पुनरावेदन दिन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम परेको पुनरावेदन सुन्ने प्रयोजनको लागि सर्वोच्च अदालतमा सङ्क्रमणकालीन न्याय सम्बन्धी संयुक्त इजलास रहनेछ र त्यसको लागि प्रधान न्यायाधीशले आवश्यकता अनुसार सर्वोच्च अदालतका न्यायाधीशहरुको सूची तयार गरी सो मध्येबाट इजलास तोक्नेछ।

(३) यस दफा बमोजिम पुनरावेदनको सुनुवाई गर्दा उपदफा (२) बमोजिमको इजलासले

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

सङ्क्रमणकालीन न्यायका मान्य सिद्धान्तलाई ध्यान दिनेछ।"

२१. **<u>मूल ऐनमा दफा ३१क. र ३१ख. थपः</u>** मूल ऐनमा देहायका दफा ३१क. र ३१ख. थपिएका छन्ः-

"**३१क.<u>आयोगमा रहने इकाई</u>ः** (१) आयोगमा देहाय बमोजिमका छुट्टा छुट्टै इकाई रहनेछन्ः-

(क) सत्य अन्वेषण तथा छानबिन इकाई,

(ख) परिपूरण इकाई,

(ग) मानव अधिकारको गम्भीर उल्लङ्घन सम्बन्धी घटना अनुसन्धान इकाई,

(घ) यौनजन्य हिंसा तथा जबर्जस्ती करणीका घटनाको छानबिन इकाई,

(ङ) पीडित समन्वय इकाई,

(च) तोकिए बमोजिमका अन्य इकाई।

(२) उपदफा (१) बमोजिमका इकाईको काम, कर्तव्य तथा कार्यादेश तोकिए बमोजिम हुनेछ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमका इकाईमा आयोगका कर्मचारीका अतिरिक्त सम्बन्धित विषय विज्ञ समेत रहनेछन्।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

३१ख. **पीडितको अधिकार सम्बन्धी विशेष व्यवस्थाः** यस ऐनमा अन्यत्र उल्लिखित अधिकारका अतिरिक्त पीडितलाई अपराध पीडित संरक्षण ऐन, २०७५ को परिच्छेद-२ मा उल्लिखित अधिकार समेत प्राप्त हुनेछ।"

२२. **मूल ऐनको दफा ३८ मा संशोधन**: मूल ऐनको दफा ३८ को सट्टा देहायको दफा ३८ राखिएको छ :-

"३८. **आयोगको कार्यावधिः** (१) आयोगको कार्यावधि दफा ६ बमोजिम अध्यक्ष तथा सदस्यको नियुक्ति भएको मितिले चार वर्षको हुनेछ।

(२) उपदफा (१) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि सोही उपदफामा उल्लिखित अवधिभित्र आयोगबाट शान्ति प्रकृयाको काम सम्पन्न हुन नसकेमा नेपाल सरकारले कार्य प्रगतिको आधारमा काम सम्पन्न गर्न लाग्ने समयको आँकलन गरी आयोगको कार्यावधि थप गर्न सक्नेछ।

(३) उपदफा (१) वा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि आयोगले उल्लिखित अवधिभन्दा अगावै शान्ति प्रकृयाको काम सम्पन्न भएको घोषणा गरेमा सोही मिति देखि आयोगको कार्यावधि समाप्त भएको मानिनेछ।"

२३. **मूल ऐनमा दफा ४०क. थप**: मूल ऐनको दफा ४० पछि देहायको दफा ४०क. थपिएको छः-

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

"४०क. **सम्पत्ति हस्तान्तरण**: (१) प्रचलित कानूनमा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि बेपत्ता पारिएको व्यक्तिको छानबिन आयोगमा रहेको अभिलेखमा सशस्त्र द्वन्द्वको क्रममा बेपत्ता पारिएको व्यक्तिको सूचीमा नाम समावेश भई यो दफा प्रारम्भ हुँदाका बखतसम्म स्थिति पत्ता नलागेको व्यक्तिको नाममा रहेको वा त्यस्तो व्यक्तिको हक लाग्ने सम्पत्तिमा कानून बमोजिम अंश भाग छुट्याई बाँकी सम्पत्ति अंशियारबिच अंशवण्डा गर्न वा हकवालाको नाममा नामसारी दाखिल खारिज गर्ने सम्बन्धी लिखत पारित गर्नको लागि हकवालाले सम्बन्धित कार्यालय वा निकायमा निवेदन दिन सक्नेछ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम निवेदन परेमा सम्बन्धित कार्यालय वा निकायले निवेदक बेपत्ता पारिएको व्यक्तिको हकवाला हो वा होइन भन्ने र निजका अतिरिक्त अन्य हकवाला भए नभएको सम्बन्धमा आवश्यक जाँचबुझ गर्नेछ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम जाँचबुझ गर्दा निवेदक मात्र हकवाला भएको देखिएमा बेपत्ता पारिएको व्यक्तिको सम्पत्तिको अंश भाग

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

निजको नाममा कायम राखी बाँकी सम्पत्ति निवेदकको नाममा र अन्य हकवाला समेत रहेको भए बेपत्ता पारिएको व्यक्ति, निवेदक तथा अन्य हकवालाको भाग समेत छुट्याई बेपत्ता पारिएको व्यक्तिको नामबाट निवेदकको भागको सम्पत्ति निवेदकको नाममा नामसारी तथा दाखिल खारिज गर्ने निर्णय गर्नु पर्नेछ।

(४) उपदफा (१) बमोजिमको बेपत्ता पारिएको व्यक्तिको नाममा बैङ्क खातामा रहेको रकम त्यस्तो व्यक्तिले कसैलाई ईच्छाएको रहेछ भने सोही व्यक्तिलाई र त्यस्तो ईच्छाइएको व्यक्ति रहेनछ भने निजको हकवालालाई सम्बन्धित बैङ्कले भुक्तानी दिनु पर्नेछ।

(५) उपदफा (१) बमोजिमको बेपत्ता पारिएको व्यक्तिले कुनै सरकारी निकाय, प्रतिष्ठान वा संस्थामा सेवा गरे बापत निजको सेवा शर्त सम्बन्धी कानून बमोजिम निजले प्राप्त गर्ने निवृत्तभरण, उपदान लगायतका सेवा सुविधा प्राप्त गरिसकेको रहेनछ भने त्यस्तो सेवा सुविधा बेपत्ता पारिएको व्यक्तिको हकवालालाई उपलब्ध गराउनु पर्नेछ।"

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

२४. **<u>रुपान्तरः</u>** मूल ऐनको विधि निर्माण शुत्र बाहेक ठाउँ ठाउँमा रहेका "व्यवस्थापिका-संसद" भन्ने शब्दहरुको सट्टा "सङ्घीय संसद" भन्ने शब्दहरु राखी रुपान्तर गरिएको छ।

प्रमाणीकरण मितिः २०८१।०५।१३

आज्ञाले,
उदयराज सापकोटा
नेपाल सरकारको सचिव।

मुद्रण विभाग, सिंहदरबार,

मुद्रण विभाग, सिंहदरबार, काठमाडौंमा मुद्रित। मूल्य रू. २५।-
गो.द.द.नं. १६।२०६२।६३

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।